

ACC. N:R. M. 10820:1-87.

Landskap:

Västergötland

Upptecknat av:

se svaren!

Härad:

Diverse h:r

Adress:

Socken:

"s:r

Berättat av:

Uppteckningsår:

1948

Född år

i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Från <u>Hälsö amt</u>		
<u>Åbo härad</u>		s. 1-4.
<u>Gudhems "</u>		s. 5-8.
<u>Kinda "</u>		s. 9-20.
<u>Kinnelfjärdings härad</u>		s. 21-24.
<u>Kåkinda "</u>		s. 25-28.
<u>Kållands "</u>		s. 29-32.
<u>Skänings "</u>		s. 33-44.
<u>Vartofta "</u>		s. 45-53.
<u>Vadsbo "</u>		s. 54-67.
<u>Vilske "</u>		s. 68-76.
<u>Viste "</u>		s. 77-87.

s. 1-87

LUF 62.

Skriv endast på denna sida!

227/1126

Acc. n:r M. 10820:1.

LUF 62

357

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap:

Västergötland

Härad:

Ale Härad

Socken:

Shepplanda

Uppteckningsår:

1948

Uppgifterna lämnade av

Namn:

Fritzy Andersson

Adress:

Bästorp, Alvhem

Födelseår och födelseort:

1881

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

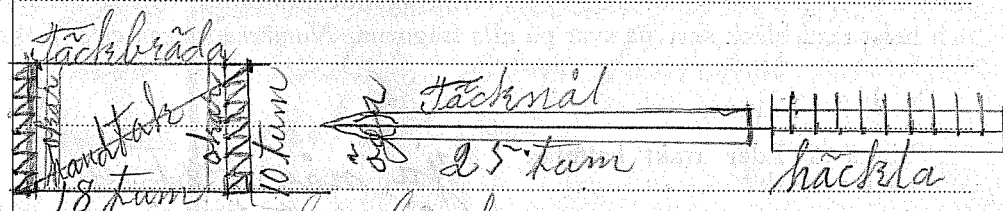
Ja, några stycken gamla
 i slutet av 1800 talet bands med vidjor
 i början av 1900 talet bands med snöre
 Nu användes förtent järntråd.
 Ja öfverst på själva Åsen.
 Nu 1 1/2 procent
 för 10 år sedan 2 procent, för 20 år sedan
 5 procent, för 50 år sedan 25 procent
 Ja för det mesta

M. 10820:2.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

Först små bundna nekar efter kanten, så läket på dem och bindes, sedan breder ett lag halm och så läket och bindes, o. s. v. upp till åsen. Täckbräda, Nål, Yka, och klämpåke

en bred skarp yka,
en 4-5 alnar klämpåke, vass i
grövsta ändan, 1 eller $1\frac{1}{4}$ tum
mellan varje räfla på Täckbrädan.
Häcklan redes halmen på om den är traslig,
ykan, hackas halmen jämn i rotändan med
med brädan slår man jämn lutning med.
med nälen sticker man tråden genom
läket, häcklan redes halmen på

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?
12. Hur beredes
 - a. långhalmen?
 - b. vassen?
 När och hur skördas den och hur förvaras den?
13. a. Täcket även (eller endast) utanpå det gamla taket?
 b. Beskäres taket, när det är färdiglagt?
 c. Hur behandlas takskägget?
 d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus?
14. a. Hur ryggas taket?
 b. Hur lagas ett söndrigt tak?
15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

Ja, vantar utan fingrar, även knärskydd
 om man skall krypa flera dagar i rad.
 Halmen häcklas och hugges jämn i roten
 vassen " " " " " "

Vassen skördas bra tidigt på hösten
 bindes i kärvar och torkas
 Täcket både nytt, och utanpå det
 gamla Taket.
 Det rakas, och packas jämnt.
 Det klipptes, och präckas jämnt.
 Nej, ej nu för tiden.

Med slänor, eller hängare
 Man sticker i halmvistkor om det är
 små hål. Annars täcker man utanpå
 3-4 personer, 1 reder halm, 1 hackar
 halm och sänder upp halm och läkt
 1 breder ut halmen och packar i ordning
 1 lägger på läkt och binder

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrar hål i vindske-
darna till fäste för takkåpparna?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

Ja, för omkring en 50-60 år sedan fanns
något gammalt ställe kvar.

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

Ja, grova läkt, eller klina slantar

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

Ej numera, men för 60 år sedan
fanns något litet ställe här och där
med halmtak, som täcktes utanpå
med jordtorvar.

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

Ja, beror på vad det är fråga om,
och om det är alldeles nödvändigt

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

I Skepplanda, Starrkärr,
Rommelanda, västerlanda socknar.

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

Ja, för det mesta jordbruksarbetare

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma
format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så
snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

381

303/125 cd

Acc. n:r M 10820:5.

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap:

Fästergjöländ.

Härad:

Fästemo skb.

Socken:

Fästemo

Uppteckningsår:

1948

Uppgifterna lämnade av

Namn:

Ollein Kück

Adress:

Björkliden Gudhemsgränd
Falkenberg

Födelseår och födelseort:

1888 Fästemo

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvett för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkämpar?

Svar:

1. Halmtak finnes men vasstak är det många
2. Dessa äro i allmänhet bundna vid underlaget, vidjor har följande mitt men numera användas järntråd
3. Det kan förekomme på gamla hus som skall bevaras
- a. För närvarande 15 procent
- b. För 10 år sedan 25
- c. För 20 år sedan 40, 45
- d. För 50 år sedan 80
5. Takkämpar användes men har nu gått ut

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
- 6 användes isolerade band.
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
- 7 Jag köjer der nere i yffsen och går så långt laket är, går så lilla laka och köjer på en ny raft, går baklänges
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.
- 8 Täckraka, läcknål, lång. läckknepel. b. De sak som för ej bundlars användes endast räfsa
- b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.
- 9 Täckraka är ett bräde med urhugne ränder på den ena sidan, och ett sandkalk på den andra. läckenål är numera af järn men var förs af trä med ett hål i vardera änden. läckknepel användes att frycka åt spräla som lägges på och bindes åt af binnarna. Fåkarn användes skärre läckraka i slår upp katten eller vassen
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?
- 10

11. Använder Ni vid täckningen
vantar, knäputor eller särskild
fotbeklädnad?

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?

När och hur skördas den och
hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak)
även på nya hus?

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15. Hur många arbeta samtidigt
med taktäckningen? Och vil-
ken är i så fall arbetsfördel-
ningen?

11 jag har sett att sådant har använts
men har själv aldrig använt något.

12 a Långhalmen slagtraskades för men bräcka
nå på långhalmsvick och sådes sedan kasspar

b Vassen skärlas på reinkern då det är
fruset, och användes en sköve, det är
ett järn med 2 stakar som skjuts på isen.

13 a Det förekommer båda delar.

b Halmen skäres. men vassen stas åt

13 c Läggs öfver på andra sidan.

d Halmtak förekommer ganska men
vasstak kan förekomma rätt ofta.

14 Det läggs smärskad balm i saggåsen
och därpå påll af trä som går
med till det bundna taket

15 Vi äro i allmänhet 4 man

Täckaren som lägger halmen, vassen
en som binder, en som är under och
sticker upp nälen, en pressar ned
balmreaso.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkäpparna?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper, därest Ni vill göra någon förtydligande teckning och sända denna med brevet så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

16 Har varit med om det mycket, det var
senast i sommar, Byggnads Dela, Täckare.
Isolod Odensåker, Åre på Täckergötlands
Långård Skara. förut som alla förmodligen
Läggs numera på raft.

17 Taket användes på en del, spärst
och sommar stugar, och på sådana
stugor och hus som skall berarast
åt älderna, det har vi många
sådana i Täckergötland

20 Har varit taktäckare i 40 år och
 varit så gott som i hela Täckergötland
 hade på många bek i sommars, men
 det var mest så, den är mycket
 varaktig. Den var i användas
 i Harnborgsjön

21 Har varit och varit som taktäckare
 med reparasjon af alla gamla hus
 som taktäckare

213/120 bd-121 cc

Acc. n:r M. 10820:9.

LUF 62

344

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap:

Härad:

Socken:

Uppteckningsår:

Västergötland

Kinds Mr.

Häradsriks

1948

Uppgifterna lämnade av

Namn:

Adress:

Födelseår och födelseort:

Alfsten och Alfstenen

Påarp Hålsjöholm

1891 + adressen

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

1. Senstaka halmtak

2. Bindetak, före och efter användas vidjor, senare järntråd.

3. förekom ej

4. a. 0%

b. 0%

c. 2% på ettstjärn

d. 30% " "

5. nej ja om därmed menas den stäke som användes som frett för att trändare på den trälsten som bundel påstomar

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.
b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

M. 10820:10.

6. Ej söm

7. Fekhöppar fogs som brut mot trädstam varefter järntråden fördas genom hålen under trädstam samt uppges med knuten på övre sidan varefter man använder finger.

En karda av trä ca 15x30 cm med en hamm på sidan, samt en plockning med Trälarbitare

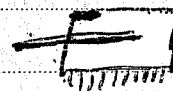
8. Karda och en plockning med arbutare

Karda!

ca 5 mm brett ca 5 cm

ham

Kardan användes oft för färgsten stöt

11. Användes Ni vid täckningen
vantar, knäputor eller särskild
fotbeklädnad?

11 Nej

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?

När och hur skördas den och
hur förvaras den?

12. a. Glöshörskall råghalmen från grändjlandet
(skördad i bränd skogsmark) reserades från bruten
strä i en grov hem av trä.

13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak)
även på nya hus?

13. a. Förekom nog mera röllan utom på det gamla
taket

b. Nej

c. Ej förekommit på 50 år

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

14. a. Med prester halor som fästas som träpallar
(3 st ca 1 mtr långa 10 cm grova grändstavar
som sparas i lathunden och bereds 2,5 cm.
fäst vare ratta en pinn av hörfjäder)

b. Sparat smock fäst på fisker.

15. Hur många arbeta samtidigt
med taktäckningen? Och vil-
ken är i så fall arbetsfördel-
ningen?

15. En laggare och en bindare utgör ett lag
på stora byggnader kunde ju flera lag
och då fästas en person för uppgång
arbete

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkåpparna?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

Obekant, men raften var det nog som
gick genom vindske-
darna samt i bordet
fäste med en träpinne

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

Ställt på raft

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

Nej

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

Jag knappast att jag är yrkesman så
det löner sig nog ej.

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

Jagt
Endast här på gårdar för 30 år sedan

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

Gjordebrukare

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

342

212/120C

Acc. n:r M 0820:13.

Bra
LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap:

Västergötland

Härad:

Kinds

Socken:

Kälv

Uppteckningsår: 1910 — 1947

Uppgifterna lämnade av

Namn:

Svenin Svensson

Adress:

Åsen Kalvsjöholm ✓

Födelseår och födelseort:

1878 Kalvs Socken

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

1. Vasstak har ej förekommit här på orten av halmtak finns obetydligt kvar
2. i början användes vidjor på en del ställen men övergick allmänt till järntråd
3. nej 4. a knäppas 1 procent b 7 procent c 25 procent d 80 procent 5 Takkäppar (allmänt kallad vämm) har alltid använts

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.
b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

6. isolerade band

7. när den som sköter täckningen har börjat bredda ut kalmen lägges en (käppl) vän över kalmen mittfö. Den raftan som skall bindas i den som binder har merendels en del järnstråd upvisad på en brädbit samt en nål vanligen av Tsā med hål i vari trädändan trädets och vrides om så den ej släpper nålen stiches sedan ner igenom kalmen på undersidan vän o raft sedan stiches man ner handen högre upp och drager igenom nålen och sticher åter upp nålen på övre sidan om vän o raft sedan lossas nålen och man drager åt så gott man kan varefter trädarna sammanvrides några varv varefter tråden avklippes med lämplig tång och sedan nedtryckes den vridna trädändan. Sedan flyttas man sist 35 centimeter och fortsätter på samma sätt. Se Täckrak. nål. Tång

8b nej 9 Täckrak visad från en håll består av en brädbit cirka 2 centimeters grovlek samt cirka 15 x 30 centimeters storlek med skaft

9 och 10M.10820:15.

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

12. Hur beredes
a. långhalmen?

Obs!

b. vassen?

När och hur skördas den och hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast) utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus?

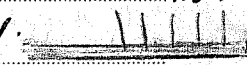
14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

och skurna ränder för att bättre få fatt mot halmen = stubben, så fort man breder ut halmen bostar man upp den med sakar så den fördelar sig på samma ^{använda} ^{millan} ^{läkarna} ^{läkarna} bred som det är mellan raften.

Nål av Trä 15 centimeter längan användes som förut nämnts samt Tang här kallad ryptång.

11 nej 12 a rågen måste tröskas med slaga (här kallad prägel) samt buntas senare tillredes på sätt man har en repara av Träd

och borrar ett ^{hal} ^{stolpe} i logen lagom högt från golvet står i repan der stadigt sedan tager man små knippe halmen och repar ut allt gräs och smått sedan jernhugges det i ständer med en yxa när man får lagom mycket tid bindes det med ett band som en sädesnek det kallar vi stuka sedan bindes 3-4 stuka samman med ett band ett åt vardera änden det kallas härra härra 12 b vass har aldrig använts här på orten 13 a har förekommit att täckning skett utan på det gamla taket men sällan

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrar hål i vindske-
darna till fäste för takkäggar?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma
format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så
snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

i Åbo borgstämman samt Gunnar i Hallands län 21 jordbruk
säg började täcka 1910 men de senaste 20 åren har det inte ofta förekommit

13b när taket är färdigt takt giv man uppifrån
och neråt och jemnar till det med täckerakn
det är abt 13c Till sist böstar man till takkäggar
så gott man kan med täckerakn sedan avklippes
sedan avklippes vissa hängande strå med
en sax 13d de senast 20 åren av de har icke
halv använts på nya ladugårdar 14a man
sprider ut halven på en plan intill och bejuter
den med vatten (nerburen halv) sedan jemnar
man till små fäng med en räpka och tar upp det till
den som ligger i en vanlig höbaga detta välts över
laggringen och jemnas till och drages ner något över
en meter åt varje håll samt läggs fjoll i cirka 1.25
m långa och 3-4 tum grova hopfästade numera med
spikar för borrar med tränaplar 14b ett söndrigt tak
kan ej lagas 15. 3 man en täcker en binder en pessar upp
16 nej 17 på raft 18 nej 19 tror knappast att jag
någonsikt kan göra det 20 Mårdaklar o Kalvs socknar

341

212/119

Acc. n:r M. 10820:17.

LUF 62

Bra

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap:

Färderjättland

Härad:

Kinds härad

Socken:

Märdalen

Uppteckningsår:

1948

Uppgifterna lämnade av

Namn:

Anders Persson

Adress:

Hyndarp Märdalen

Födelseår och födelseort:

1895-Märdalen

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvret för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölls) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

1. Ja.
2. Ja. De som fortfarande äro täkta med halm, äro bundna med järntråd.
3. Här på orten användes inte annat än slagtröskad röghalm uppgjord.
4. Det varierar på ett betydligt
 - a. 2% språn. plåt stornis och
 - b. 8% tygl har indertänkt
 - c. 15% d 80% Halm taken
5. Ja.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?

7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.

8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?

9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.

10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

M. 10820:18.

6. Isolerad. halmen täcker varje bunt

7. Halmen brädes ut jämt och dras upp med täckrakan, sedan lades ^{= vänn (Kall)} rummen eller kypren på halmen sedan bands kypren fast med tråd

8. Täckraka. Täckor. Samt på senare tid en lång all klippa av träden med
t. mj

9. Träts rätts ställningen upps lite nedanför takskägget eller affren. Sedan allt efter som man kom högt användes täckor bestämt av en trädskär st. l. 5-6 tum diameter som höls uppi med stänger fastsatta i borrade hål i åren samt stäl med i marken och så täckrakar bestämt av en bräda 3 dm. lång 1 1/2 dm. bred med ett handtag samt med ett borrat hål på den ena sidan. med kam i den ena kanten

10. Täckor användes som stöd samt att gå på på taket, täckrakor att driva och jämna halmen med så det blev jämt

M. 10820:19.

11. Använder Ni vid täckningen
vantar, knäputor eller särskild
fotbeklädnad?

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?
När och hur skördas den och
hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak)
även på nya hus? *nej*

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15. Hur många arbeta samtidigt
med taktäckningen? Och vil-
ken är i så fall arbetsfördel-
ningen?

11 *nej*
12. Halmen tärskes med slaga eller puggil
sedan jordes halmen upp. man tag halmen
med båda händerna och drag den ifrån en
kam eller rygg som den kallas. Sedan band
den i högar i körvan eller staka samt högs jämn
i raten med en gäa. Kammen kaff fast i ryggen.

13. Båda delarna
b. för halmen väl uppjord eller smord
behövde taket ej beskäras
c. Takskägget brukade jag klippa samt
driva upp med tärskan så det blev jämt
14a man tag den halmen som gick ifrån nor
man jorde upp halmen och lade på. lade
den utanpå s.k. gall, bestående av två
1/2 mt. långa runda slauer i högfästade
i den ena änden i högen över ryggen
15. var det ett dygt tak var det två man
skulle det tärskas utanpå behövdes det

3 man

M.10820:20.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkäpparna?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

16

nej

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

17 Taket lades på raft

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

18. Inte i någon vinterjätland

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

19

Ja.

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

20 Inom Märdaklev backen på 20 talet

numera användes inte halmen som

taktäckningsmaterial

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

21

Lantbr.

OBS.! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma
format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så
snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

307/123 ab - 308/123 cd

Acc. nr M. 10820:21

LUF 62

395

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap: Västergötland

Härad: Kinnefjärdings Skb

Socken: Källby

Uppteckningsår: 1948

Uppgifterna lämnade av

Namn: Nämndeman Johan Johansson

Adress: Lars-Nilsgården, Källby

Födelseår och födelseort: 4/1 1879, Kinne-Kleva
beläget å Kinnekulles södra sluttning,
Skb. län.

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

1. Ja, av halmtak rätt många, av vasstak ett fåtal,
2. Halmen är fastbunden medels järntråd (förr vidjor). Halmen bindes dock ej direkt, utan det är över halmen lagda täckspröt, som, efter att kraftigt klämts ned mot halmen bindes med järntråden.
3. Nej löst pålagd halm användes ej här på trakten, men å något smärre hus har jag sett metoden använd. Halmen sesp. vassen hölls då kvar av över taket lagda ryttare som räckte ned till yfsen där en stång längds taket höll dem kvar på sin plats.
4. De under punkt 2 nämnda taken äro cirka 1/3 del, men äro starkt i avtagande. för 10 år sedan något flera. För 20 år sedan cirka hälften av alla uthustak och för 50 år sedan nära på alla eller åtminstone 90 % av alla ladugårdstak.
5. Ja, takkäppar här kallade täckspröt (tidigare täckespröt) bestående av 1x1 tums läkt användes allmänt, tidigare kläna gran- eller furu slamor och även hassel käppar

M. 10820:22.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?

7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.

8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?

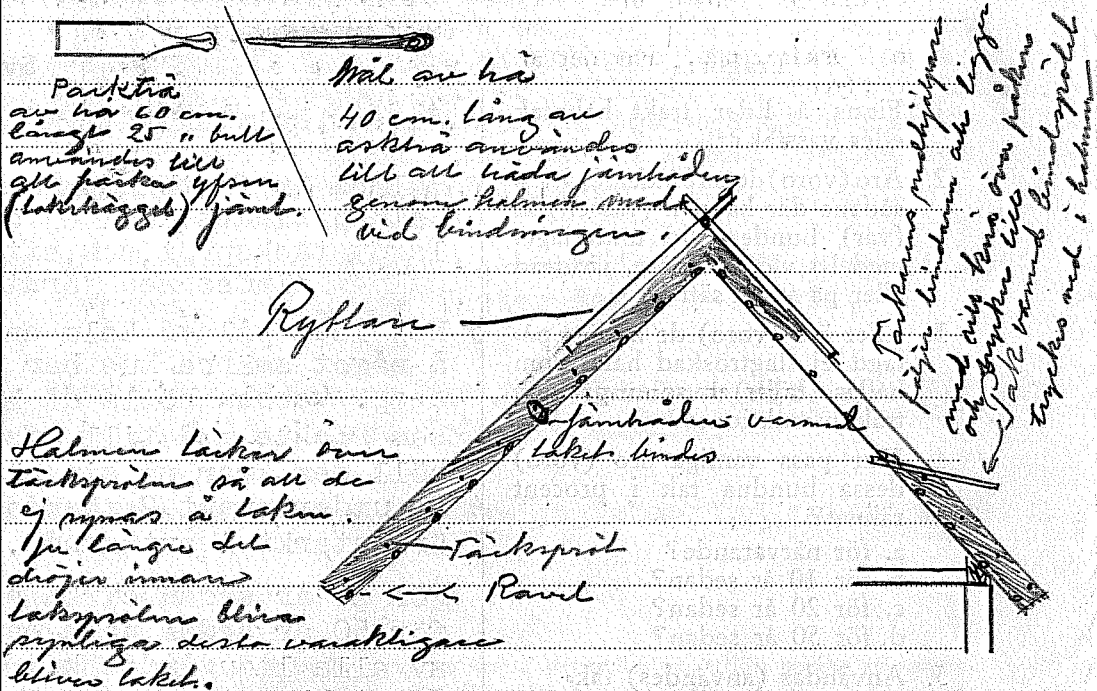
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.

10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

De så kallade täckspröten bindes med ståltråd med en bindning på cirka en meters avstånd mellan var bindning. Tråden trådes genom halmen och runt det underliggande trävirket (fastspikade träslamor) och upp samt runt täckspröten där de sammansnos till en knut. För att få halmen att ligga riktigt fast sammanprässas halmen genom att en person som är bindaren behjälplig med knäet och med hjälp av påk trycker över täckspröten.

En handräfsa; en nål med vilken tråden föres genom taket, denna är av trä cirka 40 cm. lång; ett packträ av detta utseende 60 cm. långt och 25 cm. brett format till handtag i ena ändan; en häcksax; en påk cirka 1 och en halv meter lång.

Samma redskap hava användts sedan mycket långt tillbaka

Vid läggningen av yttan (ståltrådet) bantas halmen i små kassar (packer). Påsen läggs två lager över varandra. Dessa små kassar buggas jämba med yttan förut.

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

11. Vanliga skodon användas.

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?

När och hur skördas den och hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast) utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus?

12. Förr skulle all takhalm slagtröskas, den blev då tillplattad och bevarad till ~~hax~~ sin fulla längd och därför att den var tillplattad blevo taken mycket tätare. Numera tröskas den på så kallade långhalmströskverk. De olika halmstråna ha kvar sin runda form, vilket gör att taken numera bli mindre fasta och mindre hållbara. Den till taktäckningen använda råger skördas i vanlig tid vid fullmognad. Vid tröskningen bindas halmen i större kärvar, som dock måste ses igenom före användning. Det förekommer mycket sällan att tak (ningen) täckas om utanpå det gamla taket.

13. Nej, det jämnas till med handräfsan rätt kraftigt och klipptes av eventuellt varande ojämnheter i yfsen ~~med~~ (takskägget) med häcksaxen.

14. Ja, närheten till Vänera, där det finnes gott om vass, gör att det ännu kan förekomma någon gång, dock knappast på nya hus.

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

14. Då halmen redas till taktäckningen blir mycket halm kasserad och oduglig till själva taket. Denna användes till ryggningen. Före uppläggningsen slås vatten över halmen för att den skall låta sig packas bättre och ligga bättre kvar. Över ryggningen hängas ryttare, som består av cirka 2 meter långa och 12-15 cm. grova trästörar. Övre ändan skrådes platt varefter 25 cm. från ändan borraras ett en tum stort hål och med en pinn av ek eller annat starkt trä fästas ryttaren samman.

15. Ej gärna mindre än fyra. En man breder halmen, en man binder taket och har en medhjälpare. Sedan måste det vara minst en på marken för att långa upp materiel. Vid större tak bör det vara ytterligare 2-3 man.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindskedarna till fäste för takkäpparna? Var och när brukades detta? Angiv om möjligt stället.
17. Lägges (lades) taket på läkt eller på ravel (raft)?
18. Användas (användes) dessa tak även på boningshusen?
19. Är Ni villig att eventuellt besvara ett utförligare frågeformulär (som i så fall honoreras om så önskas)?
20. När och var har Ni varit verksam som taktäckare?
21. Har Ni även annat yrke? Vilket?
16. Nej det har jag varken sett eller hört omtalas. Men väl har jag mångestades sett att hål borrats i vindskedarna (vindskyddsbräderna) men då har det varit för att med hjälp av en ekgren, å vilken en bit som kunde gå genom hålet var synlig utanför, fästa vindskedarna bättre. Inedre kanten spikades de fast. Detta har jag sett använt å många äldre tak.
17. Alla äldre tak äro lagda på ravel (räffe). På nya hus läggas knappast numera några halmtak.
18. Förr, när det förekom torvtäckta tak å boningshus, så var det vanligt att ett halmtak var lagt under torvtaket. För mycket långt tillbaka kunde det under torven vara ett nävertak. Detta dock ej här i socknen men jag har åtminstone en gång i min ungdom sett något sådant tak i en skogsbygd, men det kan nog möjligen för något 100 år tillbaka ha varit allmänt. För 100 å 150 år sedan torde boningshusen ganska allmänt varit täckta med torv i denna bygden och troligen i hela Västergötland.
19. Ja, inträset finnes nog och jag skall göra så gott jag kan. Betalning fäster jag mig ej vid.
20. Verklig taktäckare har jag aldrig varit, men jag har hjälpt till därmed från min ungdom.
21. Lantbrukare, men det kan ju inbegripa ganska mycket.

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

384

304/128d

Acc. n:r M. 10820:25

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap:

Västergötland

Härad:

Träkinds

Socken:

Flagellberg

Uppteckningsår:

1948

Uppgifterna lämnade av

Namn:

Olof Olsson

Adress:

Tästons Skövde

Födelseår och födelseort:

1912 Flagellberg.

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

1. Halmtak finnes.
2. Halmen bindes vid underlaget med järntråd.
3. Förekom endast på mindre hus.
4. a. 10% b. 15% c. 25% d. 70%.
5. Ja.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?

7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.

8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?

9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.

10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

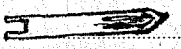
540

M. 10820:26.

6. Isolerede band användes.

7. Halmen breddes ut vartale med höjen längst ned med en rad små körvar, därefter med lös halm. varje varv bindes i underliggande lätta.

8 a. Slagträ. Täckbräda. Bindnål.
Sax.

9. Slagträ användes till att jämna av takskägget eller "öven" och göres av en brädbit. Täckbrädan göres av trä, på undersidan utlystas refflor och på översidan ett finns ett handtag. Dimensionen ca 35 x 50 cm. Bindnålen är gjord av järn och på vilken järnbräden vres upp, och har detta utseende .

10. Slagträ eller "klyppträ" användes endast till "öven". Täckbrädan användes sedan till att jämna ut varje varv av halm. Med bindnålen bindes sedan Takkäggen eller

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

"språtan" fast vid underliggande taket.

11. Nej.

12. Hur beredes
a. långhalmen?

12.a. Efter träsningen bindes långhalmen upp i "netar" eller bärrar.

b. vassen?

b. Vass finnes ej på denna trakten.

När och hur skördas den och hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast) utanpå det gamla taket?

13.a. Det täckes även på det gamla Taket eller också rives det gamla av först.

b. Beskäres taket, när det är färdiglagt?

b. ja, det klippes med en större sax.

c. Hur behandlas takskägget?

c. På samma sätt.

d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus?

d. Nej, det förekommer inte mer nu.

14. a. Hur ryggas taket?

14.a. Taket ryggas med vanlig lös helm och med "ryttare" som trycker åt helmerna.

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

b. Ett söndrigt tak lagas så att man sticker in helmlockar i de uppburna hålen.

15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

15. Man behöver nog vara minst 3 st. en som breder ut helmen, en som bindes, och en som bär upp helmen på Taket.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrar hål i vindske-darna till fäste för takkäggar? Var och när brukades detta? Angiv om möjligt stället.

17. Lägges (lades) taket på läkt eller på ravel (raft)?

18. Användas (användes) dessa tak även på boningshusen?

19. Är Ni villig att eventuellt besvara ett utförligare frågeformulär (som i så fall honoreras om så önskas)?

20. När och var har Ni varit verksam som taktäckare?

21. Har Ni även annat yrke? Vilket?

16. Har sett det på något enskade ställe men ej här på Brakten.

17. Taket lades på handklyvna slator eller sk. raft.

18. Nej inte på boningshusen.

19. Ja.

Tidigare inom Hagelberg socken och Brakten här omkring.
Santbrukare.

OBS.! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

404

309/121

Acc. nr M. 10820:29.

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap:

Härad:

Socken:

Uppteckningsår:

Uppgifterna lämnade av

Namn:

Adress:

Födelseår och födelseort:

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölls) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

1. något enstaka halmtak.
2. före med vidjor på senare tid med järntråd underlaget brukar vara lågt med ca en fot mellanrum varje slagtröskad halm utbreddes varmtals, för haast vare läggs ett sk. snöre uppe och bindes med ca 1 meter mellanrum om detta och underlaget

vet ej med vem
mellan med det

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.
b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

6 isolerade band

7.8. Man brukar ha en s.k. Täckbom en slanna med ett rep i var ände som fästs i ryggsäcken som man har till stöpel för fötterna så flyttas den uppåt ^{allt som} man kommer högre, så är en inunder taket med en mål. en länk som är väst i ena ändan samt ett hål där, den stöcker man underifrån upp på ena sidan under laget, så trär man tråden igenom hålet varpå man drar ned den igen och stöcker upp den på andra sidan, så är det bara att sätta knät på spödet och klammars åt och vrida och tråden och så en tång att klippa af den med. så användes en vanlig handsåpa att bräda ut halven med, några andra

M. 10820:31.

redskap användes vi åtminstone
inte här

11. Använder Ni vid täckningen
vantar, knäputor eller särskild
fotbeklädnad? *nej*

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?

När och hur skördas den och
hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket? *ja*

b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt? *nej*

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak)
även på nya hus? *nej*

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15. Hur många arbeta samtidigt
med taktäckningen? Och vil-
ken är i så fall arbetsfördel-
ningen?

13c släthugges sedan del blir färdigt.
man brukar hålla en bred grä
med ena handen inunder skä
gräsa med en brädbit uppi så
man hinner af halmen

14 ryggas det gör man med bässad
halmen huggas lägges s.k. ryttare att
hålla fast den med

15 vanligen 3 en bieder halmen
en binder och en skär nälen inunder

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkämparna?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

vet inte

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

se föregående

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

nej

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

jag är ingen. Tackare, har endast
sett hur de gamla har gjort och
så har jag furkat lite i det själv
numera. Tackes inga halvtak.

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

jag har nog inte kommit några vidare
vidare uppgifter

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

lägenhetsägare
pensionerad

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma
format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så
snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

386

305/123 b

Acc. nr M. 10820:33.

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap:

Västergötland

Härad:

Skövde

Socken:

Hälsjö

Uppteckningsår:

1847

Uppgifterna lämnade av

Namn:

Carl Thoren

Adress:

Häggatorp. Skara

Födelseår och födelseort:

1872 Hälsjö

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

- 1/2. halmtak.
- 2) Under 1800 talet användes vidjor. under 1900-talet har ställt sig allt mer i back.
- 3) Har ej påskannat.
- 4) a 20 %
b. 30 %
c 40 %
d. 60 %
- 5) Ja. så kallad takkäpp

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?

7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.

8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?

9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.

10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

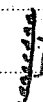
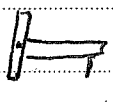
6) Isolerad band söms en meter mellan
nålar.

7) Bild 1 sid. 38.

8) ¹/₂ Skärhjul, Klappstrik, nål,

b. —

9

 Klappstrik Skärhjul se sid. 37.

10) Skärhjul användes för att få kullen
ongskid jämn i retänden. Ett tal med så
skandlad kulle kunde längre
Klappstrik användes för att vid sträckning
en kullen på samma så jämn i retänden
som möjligt.

11. Använder Ni vid täckningen
vantar, knäputor eller särskild
fotbeklädnad?

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?

När och hur skördas den och
hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak)
även på nya hus?

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15. Hur många arbeta samtidigt
med taktäckningen? Och vil-
ken är i så fall arbetsfördel-
ningen?

M.10820:35.

11) Nej. Det har jag aldrig sett beagnas.

12) Om präglades ett halms, träsades med
vi kallad slaga. I samma tid användes ett
vi kallat långhalmsark. Sedan träsades det
b. Vass har ej förskunnat här på ertan
sid. 39.

13) a) Ja

b) Ja. Det klippes med en slas sax

c) En del mästare använde sax och klipp-
ta öfren, som vi kallar det här, en del
använde en trikit och kall under medan
den kagg med en yxa

d) Nej. inte numera.

14) a) Det 3⁴⁰. b) Om ett hål upptäckt i taket
göddes detta rent, sedan trädde kalen in
i hålet i samma riktning som vid ryttning
till hålet var väl fyllet.

12) Mästaren, bindaren samt 2-3 kant-
langare. Dessa sitta först gäva iordning kalen
ligger upp denna på taket, dessa upp med träd
kaggas en en

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrar hål i vindske-
darna till fäste för takkäggar?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

OBS. I Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma
format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så
snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

16/11 10820:36.

Jag i min hand har jag sådana tak.
har den jag inte minner.

17. Här på arten lades taket på skredda så
kallade skinn.

18. Här ej förklarar här på arten på tings
men jag minner många ställen, i min hand
tilltals med kollar, när sådana lagts ett lager
med tärn. Detta troligen för att eldfas
ej skulle vara så stark.

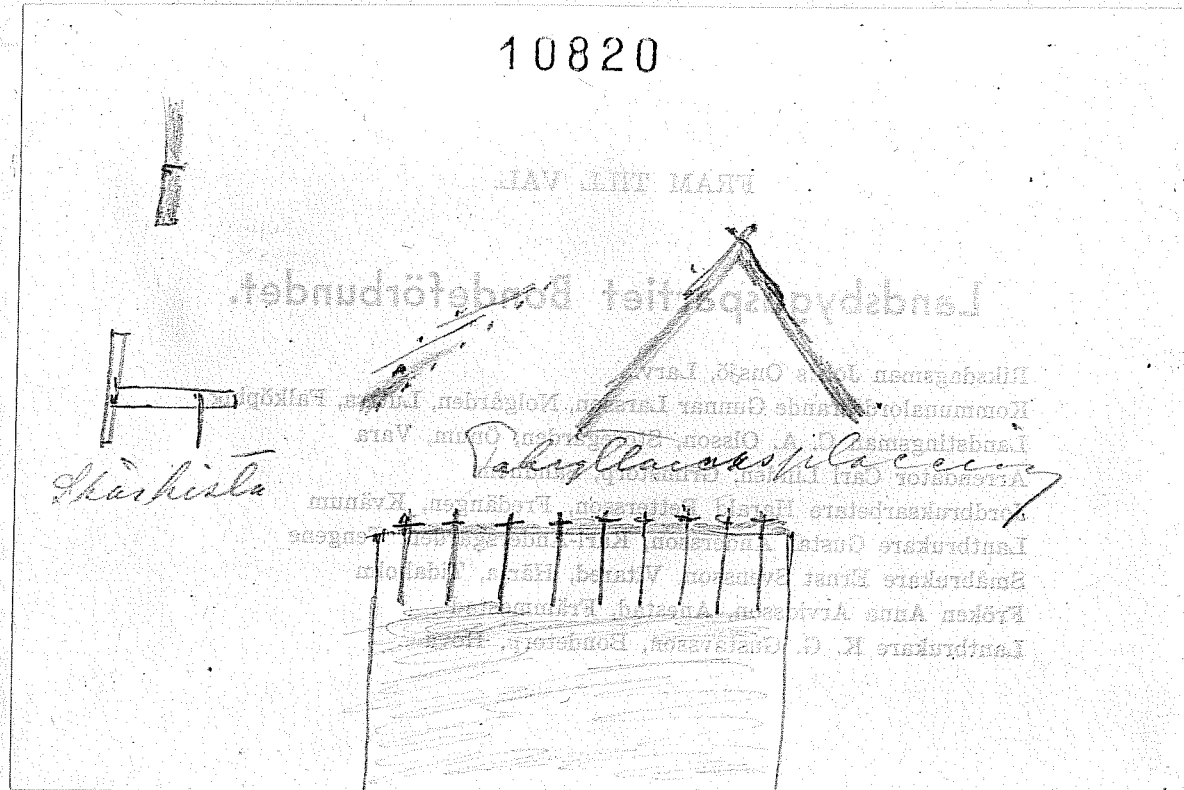
19-20-21. Några egentliga taktäckare minner
minner ej. Här på min gäst från färre
ställen kallade. Den yngre har jag
med ett tilltals tak nästan varje år. Jag
minner mycket nog har det
hela gäst till. Jag är ingen mästare och
någon sådan som kunde komma praxisen
har ej kunnat anlitas, men jag har för-
skädat det hela så gott jag kunnat.

Om det är något särskilt som intresserar
vill ha en besökare så står jag till tjänst

ACC. N:R M. 10820:37

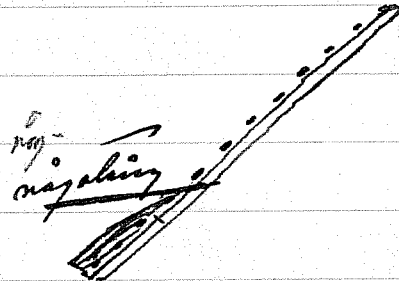
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

10820

M. 10820:38.

Bil. 1

7 mil

Denne någatång (eller steko) flyttades, allt efter
som mästaren kredd ut kolmen, av kindaren.
som sedan han någde med ena konst trädde
omkring en midja eller träd. Var det en midja
så gjordes en så kallad hurra eller band, precis
likt som när man kinder en kolmekärna anasunders
träd så hade han en lång ask drag åt med.

M. 10820:39.

Del 2/ halmen, på att denna skulle bli så ren som
möjligt gick allt på den ^{för} här. Li behandlad
halmen blev det bra tack an.

Halmen lag gavs i en kort
medelstora pinnar.

M.10820:40.

Bil 3

14 a. Hur ryggas ett Tak.

Här i Västergötland kallas Detta
ett mårna Taket. Det tillgrips
så att masser med lår halan
bredas ut på marken och
påströdas med vatten. Detta
för att halanen skulle lägga
sig hårt och fast på tyffen
av Taket. En sådan lags tyff
med tunna reytare håll sig
i många år cirka 7-10 år.

376

303/122d

Acc. n:r M. 10820:41

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap: VästergötlandHärad: SkäningsSocken: Norra VingaUppteckningsår: 1948

Uppgifterna lämnade av

Namn: Gunnar KarlssonAdress: Botary VängslidFödelseår och födelseort: 1891 Norra Vinga ✓

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

Ja.
Med järntråd och vidjor.
Nej.
(a) 50 procent.
(b) 60 procent.
(c) 75 procent (d) 95 procent.
Ja.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?

7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.

8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?

9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.

10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

Nej.

Först läggs halmen en flöta på varje läfte sedan en spröt som blindes med bräd i läften.

Täckbock, sax, täcknål, räfsa

Nej.

Täckbockarna är en bräda 40 cm lång och 20 cm bred med hantag på ena sidan refflad.

Saxen är en träsisax. Nälen är en $\frac{3}{8}$ rundjärn 70 cm lång med ett hål i ena ändan.

10. Nälen till att sticka genom halmen eller (vass) från spröten om läften till bocken till spröten där man binder ihop bräden och drager åt så att det blir fast.

Saxen till att klippa jämnt taket med. Brädan till att slä upp takets brodd.

Räfsan till att räfsa taket rent från lös halme.

M. 10820:43.

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

Nej.

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?

När och hur skördas den och hur förvaras den?

(12 a.) Halmen redas och bindas i små kassar endast den raka delen den trasliga kasseras

(b.) Vassen den skördas på vintern då det är is den skäras med skära, men kan även skördas med sjöströbindare i nuvarande tid läggs i mindre hästar eller stackar.

13. a. Täckes även (eller endast) utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus?

(13 a.) Båda delarna

(b.) Ja

(c.) Klippes till en jämn kant.

(d.) Bj halmtak men vasstak.

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

(14 a.) Först läggs med halm sedan hänger man takkläpparna eller påtklappor som det kallas på denna trakt.

(b.) Mindre knippen av halm stickes in det söndriga läret klippes, packas med fackvatten.

15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

4 st = 1 täckare 1 bindare 2 hantlangare.

M. 10820:44.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkäggar?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

På västhusen.

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

På läkt.

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

Nej. Men för 25 år sedan.

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

Ja.

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

Inom Norra Vången.

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

Ja. Lantbrukare.

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

365

230/129d

Acc. nr M. 10820:45.

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap:

Härad:

Socken:

Uppteckningsår:

Västergötland

Varbofka skrb.

Darebyr

1948

Uppgifterna lämnade av

Namn:

Adress:

Födelseår och födelseort:

August Levin Larsson

Allerbyr Tidaholm

1859 Nyckögen Darebyr ✓

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

Ja på min förtid Garande egen gård
 Tror med bedja men senare med
 garallurerad järntiad
 Slagtröskad råghalm senare tröskad
 på råghalmstråk och bunden

Mycket ringa
 flera ställen nästan allmänt
 ja

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.
b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

M.10820:46.

Bindes ^{med liden} om stäng ^{halmen} som stänger och byråskenge
Täckrahan att slå upp så serfe blek blu jämt
Tängen att vrida åt halmen som stängen o görat
Täckraha täcknål en stor skrävra läng
och en stor sat tädgäddor ger bra

Nj

se sid. 49

M. 10820:47.

11. Använder Ni vid täckningen
vantar, knäputor eller särskild
fotbeklädnad?

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?
När och hur skördas den och
hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak)
även på nya hus?

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15. Hur många arbeta samtidigt
med taktäckningen? Och vil-
ken är i så fall arbetsfördel-
ningen?

Nej.
Halmen bindes till första bleket vid lekfolen
till små hävar 15 cm i genomskärning
sedan i de andra bleken fjöckare 25 cm alla
hävar hugges jämna i stubbändan

Gör att täcka på gamla lek så användes
täcknålen
Ja med saxen
Illtyres jämn

Lägges ~~off~~ mycke fjöck av träsked halen oist
en stång och ena som pallen hänges på
Pallen hugges av gran eller furu 10 cm
i storänden 2 meter långa o sättes ihop två
i den smala änden o hänges över lekisen
25 cm emellan
4. en på becken 3 på lek

✓

M. 10820:48.

Nej.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkäpparna?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

På slänger 15 en grova 30 en emellan
som halmen lägges på

Nej.

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

Jä så gott jag kan.

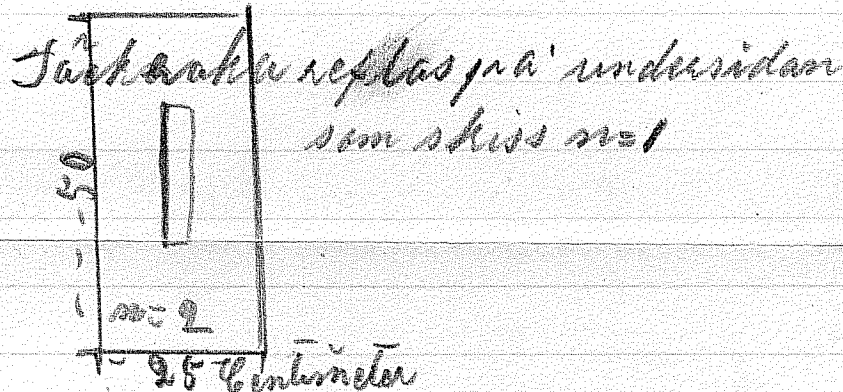
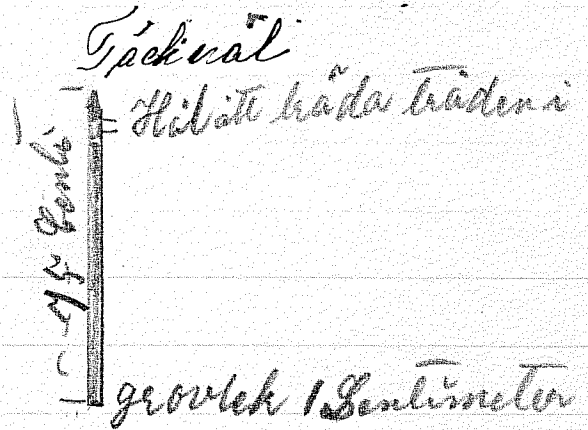
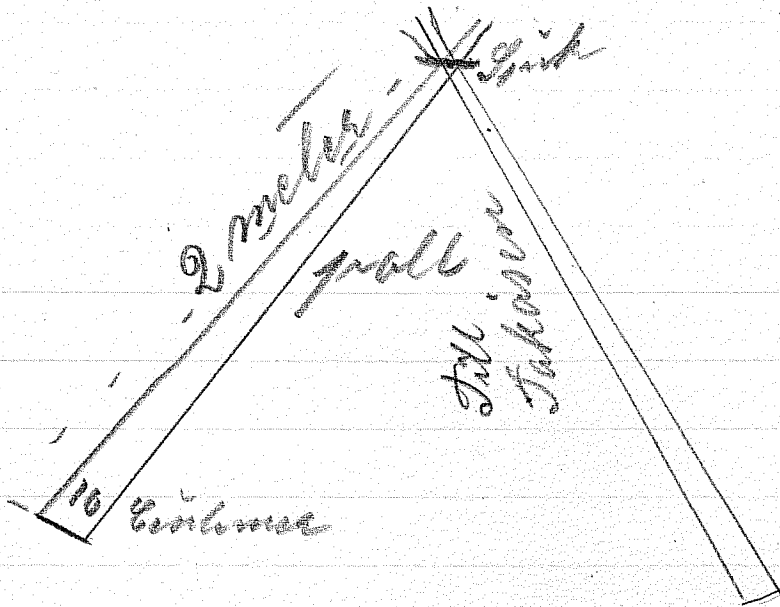
20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

På min egen gård 1945

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

Lantbrukare

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

Per. Karin Larsson
Allstorp Tidaholm

364

230/129 d

Acc. n:r M. 10820:50.

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap: *Skaraborgs*Härad: *Wendelstads Sbh*Socken: *Puratorp*Uppteckningsår: *senare*

Uppgifterna lämnade av

Namn: *J. Johanson*Adress: *Kvällen Puratorp, Bjulöv*Födelseår och födelseort: *1871 Kvällen* ✓

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

*Nej**medlar eller snöre**Nej*

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?

Nej

7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.

8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

Täckrakel Täckrätt hävelång

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?

Nej

9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.

10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

11. Använder Ni vid täckningen
vantar, knäputor eller särskild
fotbeklädnad?

Nej

12. Hur beredes
a. långhalmen?

halmen bereds i små skåror
skärs gärna i rättslängor

b. vassen?

När och hur skördas den och
hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket?

Ja

b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt?

Nej

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak)
även på nya hus?

Ja

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15. Hur många arbeta samtidigt
med taktäckningen? Och vil-
ken är i så fall arbetsfördel-
ningen?

Två

M. 10820:53.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkäpparna?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

Nej

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

Brutadeltärne

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

Nej

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

Nej

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

i min hembygd senast 1915

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

Brutadeltärne

OBS.! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

313/127d-128c

Acc. nr M. 10820:54

LUF 62

408

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap: Västergötland

Härad: Vadsbo

Socken: Torsö

Uppteckningsår: 1947

Uppgifterna lämnade av

Namn: (Nils Forssell) Frans Augustin

Adress: Prästgården, Torsö.

Födelseår och födelseort: 1899, Göteborg

1866

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vass-tak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölls) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) tak-käppar?

Svar:

1. Ja, båda delarna.
2. Ja, bundna vid äser, slänor / trinda /, barkade, förr bjärkvidjor, numera ståltråd.
3. Nej.
4. För 50 år sedan var der bara halmtak eller vass-tak på ladugårdar, nu är det mest spån.
5. Ja, bindestänger.

M. 10820:55.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?

7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.

8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?

9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.

10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

6. Isolerade.

7. En man stod i laet / ladan/. Han hade en stång med ett hål i ena ändan. En man ~~var~~ var på taket, där han bredde ut halmen medan en annan man på taket band. Stången hölls upp, varvid tråden stacks in och ~~hålls~~ det bands, varefter stången togs ner igen. Så upp och ner...

8. a. Tång att nypa av tråden med, ~~rävs~~ rävsrivor att rävs jämt och fint med, stång, yxa, tjuga, sax,

b. okänt.

9. Liten hovtång, vanlig riva, 2 meter, stångens längd beror på ladans höjd, täljyxa att använda vid yvsen,

10. ---- se ovan. 9., 8, 7.

11. På sommaren användes intet därav. "På vintern går det inte att täcka på grund av köld och snö".

11. På sommaren användes intet därav. "På vintern

12. a. den häcklades rak och jämn. Var den trasslig,
togs den ut med rivan.

- b. bereddes ej. Den skördades vintertid, på isen, lades i stack eller ock inomhus men då ej i stack, utan hur som helst.

- 13 a. Endast ifråga om halmtak täckes det utanpå det
det gamla taket.

- b. Ja, nere vid Åysan, medelst en brädlapp och yxa.

- c. Beskåres.

- d. Nej.

- 14 a. Med båshalm /lös halm/ och pålar, antingen tre
alnar eller ner till yvsan, bra tätt, fastbor-

- lx rade i övre ändan /pålhål/ och käpp instucken.

- b. man rev av en del av den gamla halmen, band fast denna jämte ny halm.

15. 2 - 3 personer. Se ovan nr 7.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindskejderna till fäste för takkäpparna? Var och när brukades detta? Angiv om möjligt stället.

16. Nej.

17. Lägges (lades) taket på läkt eller på ravel (raft)?

17. "Äser heter det här och inte läkt".
Lades alltså på äser eller läkt.

18. Användas (användes) dessa tak även på boningshusen?

18. Nej, utan på boningshus lade man torv och näver.

19. Är Ni villig att eventuellt besvara ett utförligare frågeformulär (som i så fall honoreras om så önskas)?

19. Nej. Min sagesman, f. snickaren Frans Andersson, f. på Dillö i Torsö socken, har inte mycket mer att berätta än detta. Han är född 1866.

20. När och var har Ni varit verksam som taktäckare?

20. Inte själv, men min sagesman.

21. Har Ni även annat yrke? Vilket?

21. Kyrkoherde.

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

398

307/1290

Acc. n:r M. 10820:58.

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap:

Västergötland

Härad:

Kadabo sock.

Socken:

Härings

Uppteckningsår:

1948.

Uppgifterna lämnade av

Namn:

Anders Andersson

Adress:

Annalund Häring

Födelseår och födelseort:

1870 Häring

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölls) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

finns två

ett

0

0

20 procent

nej

M. 10820:59.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på *ortens dialekt*.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

Skärkista, klappstol, stor sax
högaffel

11. Använder Ni vid täckningen
vantar, knäputor eller särskild
fotbeklädnad?

nej

12. Hur beredes
a. långhalmen?

bindes i hävvar

b. vassen?

När och hur skördas den och
hur förvaras den?

skördas på s. h. långhalmsväxt.

13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket?

ibland

b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

ja
klippas av

d. Läggs halmtak (vasstak)
även på nya hus?

nej

14. a. Hur ryggas taket?

med halm och päll

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

vid små hål stoppas med halm

15. Hur många arbeta samtidigt
med taktäckningen? Och vil-
ken är i så fall arbetsfördel-
ningen?

tre

M. 10820:61.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkåpparna?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

ja
där det finns palltak.

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

raft

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

nej

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

i hembracken

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

stenarbetare

OBS.! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

399

307/1290

Acc. nr M.10820:62.

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap: Skaraborgs län

Härad: Södra Vadsbo skb.

Socken: Väring

Uppteckningsår: 1948

Uppgifterna lämnade av

Namn: Valdemar Karlsson

Adress: Sandåsen Bankåsa Väring

Födelseår och födelseort: 1884 - Frösved ✓

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

- 1 ja halmtak fins men inte vasstak
- 2 Bindetaken äro bundna med järntråd snöre är odueligt, vide förekommer ej numera, men jag har rivit tak som varit bundna med snö vide
- 3 Det fins rätt många tak som är takta med löst pålagd halm som hålles kvar av så kallade pällar som vi säger
- 4 a) 50 pr. b) 40 pr. c) omkring 30 pr. d) känner jag inte till (5) nej många tak har övergått till spån och tegel

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.
b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

M. 10820:63.

(rapporterat
n. 66-67)

6/ den frågan antar jag har besvarat i det förra
7/ först tar man isär kärvaarna och binder sedan
mekar av dem som skall stubbas så dom blir
platta och jämna i ändarna, så lägger man den ena
efter den andra från gaveln och så en bind-
spröta eller lätta som vi säger ovanpå, och sedan
bindes det i alla emellan hela vägen, sedan
läggs ett rev som vi säger ovanpå det, och så
en lätta och bindes igen, så går det rev för rev
 tills man kommer upp men stubbad halmen
hela vägen, och så en klappbräda att stå upp
halmen så laket blir jämt, när man kommer
en bit upp lägger man en stige längs laket
bunden i rev över laket med några starka
klassar på andra sidan som håller stigen
och var gång vi vill uppåt så gör man ett omslag
med stigen och binder fast honom igen
a/8/ vi använder höfjinger att få upp halmen
med samt händeräppla eller riva som vi säger
händerivaren är avsedd för lösa lak med påle

M. 10820:64.

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?
12. Hur beredes
 - a. långhalmen?
 - b. vassen?När och hur skördas den och hur förvaras den?
13. a. Täckes även (eller endast) utanpå det gamla taket?
 - b. Beskäres taket, när det är färdiglagt?
 - c. Hur behandlas takskägget?
 - d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus?
14. a. Hur ryggas taket?
 - b. Hur lagas ett söndrigt tak?
15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

8/6/ det känner jag inte till (9) några andra
redskap än de jag har nämnt fördras inte
1/10/ handrivan är avsedd att packa åt halmen
och att taket blir jämt (11) Nej
a/12/ den träskas på långhalmsverk och bindes
i kärvar (6) har jag inte varit med om
a/13/ ja om det gamla taket är bristfälligt
så täcker man på det gamla
b/ ja i vissa fall men är ej nödvändigt
c/ det skall klippas naturligtvis
d/ ej numera (14) man gör buntar av
lös obunden halms räcker kärvarna till
så går det lika bra, som hatat upp i rep
så bärjar man i ena ändan att fylla upp
så ryggen blir vass så lägger man över
sidorna med päll ett par i sänder så fort
man rygger undan men så skall man också
ha pällstavar vi kallar det är klenare kappor
som skall stickas in i hålen på pällarna
upp i ryggen så dom får hänga i åtvar sitt håll

M. 10820:65.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrar hål i vindske-
darna till fäste för takkäggar?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

när taket är färdigryggt så lägges på tak-
fästet vi kallar, längder av runt virke som
skall ligga åt taket så det ligger stadigt
14/ ja är det hårt i taket så får man slappa
in halmvirke och göra så gott man kan, men
det är dåligt resultat, får lagas man på ett
ställe så trampas man hål på ett annat
Bäst att täcka på det hela

15/ i vanliga fall 4 st. en på marken, en
på stegen, en mitt på baksidan, och en
på ryggen, detta för halmens uppförständer
och sedan får dom passa upp vad som fordras

16/ nej det har inte varit med om

17/ det lägges på raft eller räfte som vi säger

18/ nej (19) ja är det så att jag kan så gör jag

20/ jag har varit täckare i 30 år lite varstans

21/ jag är jordbruksarb. egentligen

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma
format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så
snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

se rid. 66-67

II

10820

399.

Vg.
Vadsbo hb
Värings sn.

Ja mina ärade vänner har jag
besvarat edra frågor så gott jag
kunnet mer kan jag inte
göra, och vad frågan 19 beträffar
så står jag gärna till tjänst om
det inte är alltför svårt bara

Högskolefullt

Valdemar Karlsson
Sandasen, Bankälla, Värings

Dand -

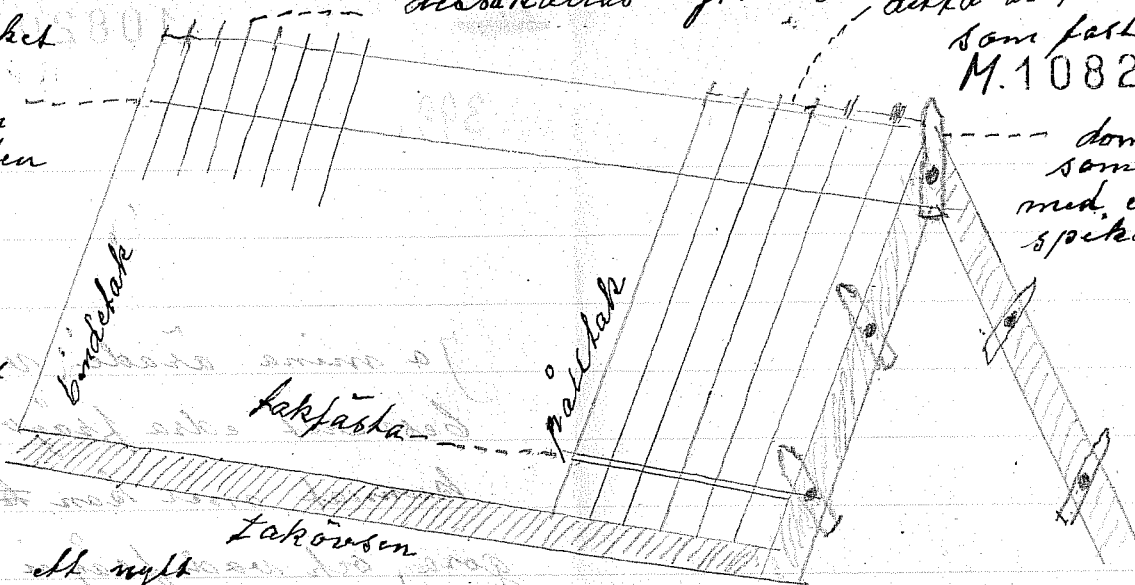
p
M. 10820:66.
om man binder taket
lär man inte gå
längre än hit sedan
får man ryggå resten

vad frågan nr 2
beträffar angående
snöre, så skulle det
vara fjädrade snöre
men det förekommer
ej

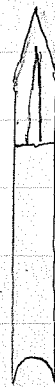
Skall man binda ett nytt
tak så är det nog starkast att binda med
läkt, dom har en ny metod som har
kommit till nämligen, att binda utan
^{spjöt} läkt det tillgås så att man har en hål
som bilden visar den kan man snura
på en mögkenthit tråd, sedan börjar
man i ena ändan att binda en aln
emellertid så drar man åt och gör ett
omslag med tråden så det blir en
halvknut som inte släpper efter och

hissakallas ryfhare detta är pålsten som vi kallar
som fasthåller pålsten
M. 10820:67 i byggen

dom här kallas kråkar
som fasthåller vindskedet
med en knapp med knofa
spikad i underredet

fastsättes så hela vägen utan att nypa
av tråden, men däremot med läkt
får man nypa av tråden för vart omslag
Skall man tänka på det gamla taket
så får det vara en innanför som sticker
tillbaka nästan kan kallas takstickerare
det är en mål av grov ståltråd med
hål i ena ändan och spets i den andra

228/1232

Acc. nr M. 10820:68.

LUF 62

362

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap:

Västergötland

Härad:

Vihke

Socken:

Grolanda

Uppteckningsår:

1948

tröskor el. maskin för vass

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Uppgifterna lämnade av

Namn:

Ture Johansson

Adress:

Nyberg Grolanda

Födelseår och födelseort:

1885 Grolanda ✓

Svar:

ja båda delar
vidjor och järntråd

nej

2 pro vass 30 pro halm
1 pro vass 35 pro halm
0 pro 50 pro halm för 50 år sen 85 pro halm
ja vi håller (spröt)

M. 10820:69.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?

7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.

8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?

9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.

10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

nej

en bindstake som tryckes mot takkåppen (täcksprötet) för att få taket fast medan man binder 50 cm bindstake, täckbräda, bindnål, att använda när man binder med järntråd

nej

Täckslana (täckas) att stå på och flytta uppåt då man täcker. täckbräda (täckraka) 30 cm lång 20 cm bred präglad liknar ett tvettbräde. bindstake 1 meter lång 6 cm grov något krokig så att den passar efter takkåppen (sprötet) och underlaget (raften) för att få taket så fast som möjligt

millare vax bän

knäputor

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?

När och hur skördas den och hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast) utanpå det gamla taket?

Täckas på gammalt utanpå

b. Beskäres taket, när det är färdiglagt? *klippes lätt med en husekrat*

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus? *nej*

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

ej lätt att laga

15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

att dela ifrån så mycket (möl) bors som möjligt ju starkare blir taket vassen skördas på vintern när det är is detta är ett handelskap som man trycker framför sig tills man får en liten kerve (eller stor nek) är det stark is användes skallermaskin jag har en skarp yxa och ett bräde 75 cm långt 10 cm brett med detta slår man emot yxan tills man får skegget (örra) två är sedan göra den rak = med borsig halms så mycket ^{med täckbräda} att det blir en smal kam sedan hänger skanor (pall) 1,5 meter lång över ryggåren med 50 cm = 4 arbetare en till att plana ^{avstånd från varandra} halmen en att binda två att göra halmen i ordning

M. 10820:71.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkäpparna?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

nej

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

ravel (raft)

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

nej

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

från år 1922 till nu

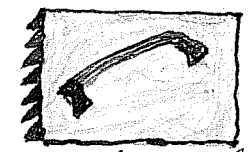
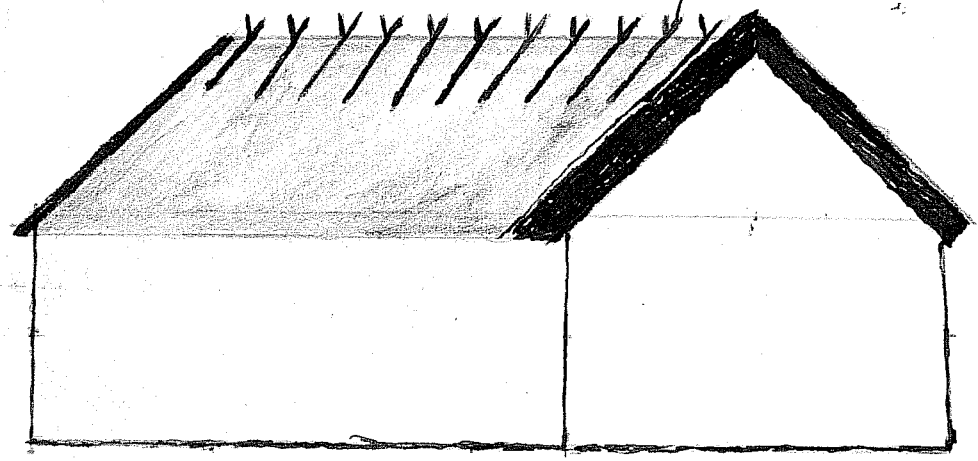
21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

grovsnickare

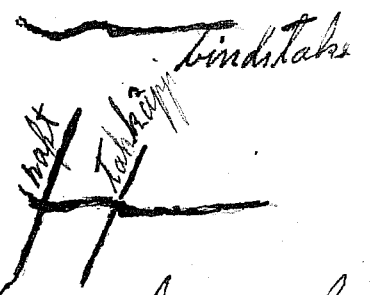
OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

sv. 72.

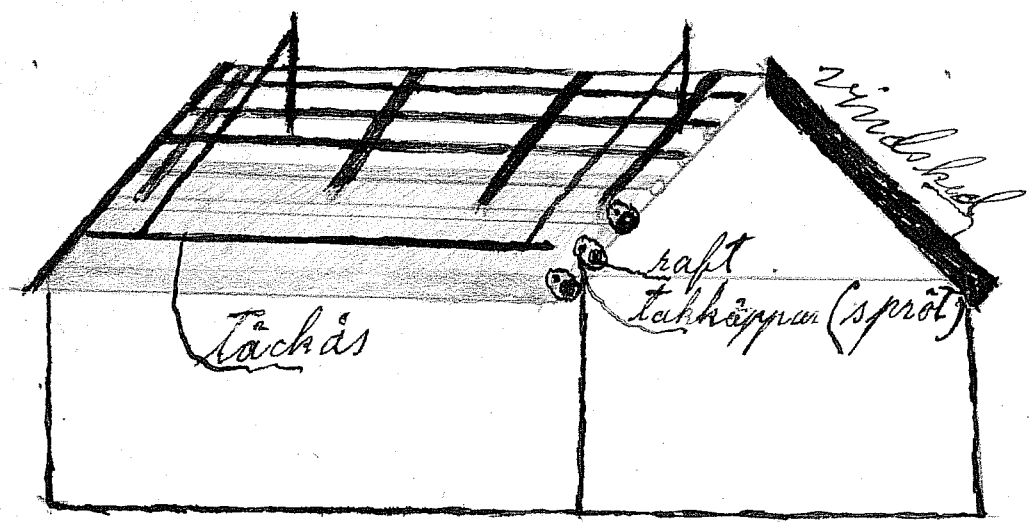
skall M. 10820:72.

Täckbräde
(Täckraka)

hur den användes

bindriäl 40xmdäng

359

227/12306

Acc. nr M. 10820:73.

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap: *Västergötland*Härad: *Vilske*Socken: *Jäla*Uppteckningsår: *1948*

Uppgifterna lämnade av

Namn: *Evel Hansson*Adress: *Jäla*Födelseår och födelseort: *9/4 1872. Brismå.*

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvett för svaret bifogas.

Spår tagit när förr?

Frågor:

Svar:

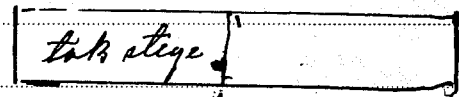
1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt? *nej*
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan? *10%*
 - c. för 20 år sedan? *20%*
 - d. för 50 år sedan? *15%*
5. Användas (användes) takkäppar? *nej*

*Ja**Ja vidjar senare tid järntråd**trä ribbor**100 %**för närvarande förekommer inte halm*

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm? *nej*
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.
- b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka? *nej*
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

M. 10820:74.

en tåkstige två träslanor 1/2 aln emellan
sammanspikad

Täckningen är av *härskning*

för i tiden användes endast täckningen

först slops taket till baka med roka
sedan skars det med *härskning*, till sål
gjord tak stog i 40 år.

M.10820:75

11. Använder Ni vid täckningen
vantar, knäputor eller särskild
fotbeklädnad? *nej*

12. Hur beredes

a. långhalmen?

b. vassen?

När och hur skördas den och
hur förvaras den?

under tak

13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak)
även på nya hus?

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15. Hur många arbeta samtidigt
med taktäckningen? Och vil-
ken är i så fall arbetsfördel-
ningen?

tägs upp i elthor å drags i genom en derför gjord karr

" " " "

på Vintern tägs den med slätmaskin

varierar helt olika

spikas upp ett bräda klippes sedan

*med små halmar och hängas af trä
går inte ^{att} lagas så det går tätt.*

*en 3. u. 4. Personer beror på hur stort företaget är
en hindare 2 hantlangare*

M. 10820:76.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkäpparna?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

Ja
får omkring 50 år sedan
dit när allmän sed

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

Ja

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

nej

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

Ja

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

Sedan jag var 18 år doglors 10 tim 150.

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

*Smickeri å Dagrennare. har försökt å besvara alla
Det slöahtningsfucit frågor.
Carl J. Jansson*

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma
format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så
snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

372

302/117 d

Acc. n:r M. 10820:77.

LUF 62

Uppgifterna hänföra sig till

Uppgifterna lämnade av

Landskap: Västergötland

Namn: Carl Svensson

Härad: Viste Sol

Adress: Krusegården Nossebro

Socken: Bäreberg

Födelseår och födelseort: 1878 Krusegården ✓

Uppteckningsår: 1948

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

Halmtak finnes fortfarande till ett ringa antal.

Halmtaken äro numera utan undantag bundna med
jærntråd, men banden bestod för 30-50 år sedan av
sk. vidjor.

Har ej förekommit.

För närvarande c.a. 1 % av samtliga uthustak,
äro halmtäckta.

För 10 år voro liksom nu omkring 1 % av taken
halmtäckta.

" 20 " sen voro halmtakens antal 2 %.

" 50 " " " " 95 %
Takkäppar (takspröt) användes allmänt.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?

7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.

8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.

b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?

9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.

Till övervägande delen användes från varandra isolerade band.

Sedan halmen utbreds och var färdig att bindas lades taksprötet på halmen och med höger hand träd-
des vidjan (tråden) ned genom halmen omkring ~~XXX~~
~~XX~~ läktan under halmen, forts. å. bil. X

å
Vid täckningen användes täckbox, för att få fot-
fäste mot, täckraka, som användes för att slå ta-
ket jämt, samt en räfsa att raka ned lös halm med
när taket var färdigt.

Andra redskap har ej använts.

Täckåsen bestod av en slana c.a. 15 alnar lång &
6 tuns diam. i rotändan, åsen var fästad med rep
vid ryggåsen och kunde därför placeras var den
behövdes. Täckrakan bestod av en bräda 10x14 tum
med handtag på översidan och 8-9 st. c.a. $\frac{1}{2}$ "
djupa refflor på undersidan.

Fråga 7 forts. och upp om sprötet på halmen och bands där åt så hårt
man ansåg var lagom.

10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

Svar har lämnats under 8 a.

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

Brukar ej förekomma.

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?

När och hur skördas den och hur förvaras den?

Slagtröskad halm var färdig för användning utan beredning men halm som tröskats å rågverk fick sorteras.

Vass för taktäckning har ej förekommit å denna ort.

13. a. Täckes även (eller endast) utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus?

I regel täcktes helt nya tak men påtäckning av gamla förekom även.

Brukar ej förekomma.

Tak-skägget jämnas genom att hugga eller klippa ^{bort} ojämnheterna

För 50 år sen lades allmänt halmtak på nya ut-
hus men numera förekommer det aldrig.

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

När båda sidor voro färdigtäckta böjdes halmen från båda sidor över ryggåsen, sedan tog man sk. stöthalm och lade jämt från sidorna till en rygg varpå lades ytterliggare (hängare) bestående av två störrar c.a. 4 alnar långa som fick hänga över ryggåsen för att hålla halmen kvar.

15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

15) Numera är två man på taket, den ene breder ut halmen och den andra binder.

14 b) Man fick försöka lyfta upp halmen och sticka in ny halm i hålen.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrat hål i vindske-
darna till fäste för takkäpparna?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

Har ej förekommit på denna ort.

17. Läggas (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

Under halmen användes alltid läkt.

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

För 50 år sedan kunde halmtak förekomma på
boningshus, men på halmen lades då i regel torv.

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

Svar kan möjligen lämnas på ej alltför omfat-
tande frågeformulär. Vore tacksam för någon er-
sättning.

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

Inom Bäreberg, Malma och Essunga socknar har jag
jag varit verksam som taktäckare vid flera till-
fällen.

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

Jag är mindre jordbrukare och har dessutom syss-
lat med annat arbete såsom snickeri, smide, hov-
slageri m.m.

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma
format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så
snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

302/1172

M. 10820:81.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Viste 19

Till Folklivsarkivet,

L U N D .

Undertecknad har av Oskar Rundberg, Råglanna, Främmestad, erhållit det frågeformulär som översänts till honom angående halmtak, men i stället för att ifylla detta formulär tar jag mig friheten att på lösa papper försöka ge en utförligare beskrivning över tillvägagångssättet vid förfärdigande av halmtak. Uppgifterna härröra sig från Västergötland, närmare bestämt från Främmestads socken i Viste härad, Skarabergs län. *Skb.*

Förekomsten av halmtak på landsbygden är numera ganska ringa, beroende på att bättre och enklare taktäckningsmetoder framkommit, men dessa tak har undre äldre tider varit allmänt förekommande såväl på boningshus som ladugårdar och andra uthus. Halmtaken voro här på trakten s.k. bindetak, d.v.s. halmen var fastbunden vid underlaget medelst vidjor, tillverkade av klana, smidiga grenar av björk eller annat lämpligt träslag. Tak tillverkade av löst pålagd halm med annat trätak över, har inte förekommit här under de senaste 100 åren. Ej heller tak av vass har funnits, därför att sådan ej kunnat anskaffas på nära håll, emedan någon sjö eller dylikt ej finnes i närheten. Däremot har nog tillkomsten av Främmestads Tegelbruk gjort sitt till för att tegeltaken mer och mer kommit till användning på ett ganska tidigt stadium.

Sålunda kan man konstatera, att för c:a 50 år sedan hade nästan samtliga boningshus tak av tegel, medan ladugårdarna och uthusen i regel voro täckta med halm. C:a 75 % av dessa hus hade nog tak av halm vid denna tid, men denna siffra har minskats för varje år, så att i nuvarande tid endast ett 10-tal hus inom Främmestads socken

ha dylika tak, och de kommer väl inom en snar framtid att helt för-
svinna, eftersom nya hus givetvis inte utföras med halmtak. Vid Forn-
gården i Främmestad har emellertid under föregående år företagits
taktäckning med halm varvid undertecknad varit närvarande. och skall
jag här nedan försöka ge en beskrivning över detta arbetes utförande.

Den halm som skall användas för detta ändamål bör helst vara
skuren med lie, väl bärgad, tröskad på lénghalmströskverk och kärvad.

Den bästa halmen för taktäckning blir dock den som tröskats med
slaga, d.v.s. för hand, men denna metod av tröskning är ju numera helt
bortlagd. Vidare måste halmen före användningen rensas, man löser upp
kärvarna, plockar igenom dem, varvid man tar bort den lösa korta halmen
och tillvaratar endast raka, obrutna lockar som ånyo sammanbindes. Detta
arbete brukar utföras av ett par man medan själva täckningsarbetet
pågår.

Underredet till taket består av läkt, lagda längs med taket med
ett avstånd av c:a 12 tum från varandra, denna läkt benämnes här på
trakten för "täckski" och brukade klyvas ut av gran- eller tallslanor

Den första halmen som lägges på kallas för "öfselockar", och
dessa tillverkas på följande sätt: Ur en stor halmkärve plockar man
ur mindre lockar med en diam. av 5-6 tum och binder om dessa med två
halmband c:a 50 cm. isär, samt hugger av dem med en yxa emellan banden
så att två små kärvar erhålles av varje. Dessa placeras sedan utefter
nedersta takkanten och riktas in så att en rak och jämn kant erhålles
och sedan lägges en takkäpp eller s.k. "täckspröt" ovanpå och fast-
bindes med ett "täckski" under. Fordom användes vidjor för detta ända-
mål men numera kommer vanligen galvaniserad järntråd till användning.

Till "täckspröt" användes vanligen långa smala käppar av gran eller
tall, men numera av sågad läkt.

Sedan "öfselockarna" stadigt fastbundits kan ett första lager av långhalm läggas på. Man börjar därvid vid ena gaveln och breder ut ett c:a 6 tum tjockt halmlager utefter hela takets längd. Detta lager skall ligga så långt ner att det helt täcker över "öfselockarna", och när detta skett bindes det fast på samma sätt som vid första bindningen. Nästa halmlager utbreddes en bit högre upp på taket och fastbindes och på så sätt förfäres tills hela taket är täckt med halm.

Vid själva bindningen användes en s.k. täcknål eller "täckspesta" samt en spole med tråd. Täcknålen är en 50 cm. lång, smal trästicka med ett hål på mitten. I detta hål fastsättes tråddändan och nålen nedstickas igenom halmen bredvid "täcksprötet" samt mottages av en person som definner sig under taket. Denne sticker tillbaka nålen genom halmen men vid andra sidan av "täckski" så att tråden kommer att ligga omkring detsamma. Personen ovanpå taket drar till sig tråden och binder ihop den omkring "täcksprötet", härunder lägger han knäet på detta och pressar ner det så att halmen ligger stadigt fast. Dessa ombindningar omkring "täckski" och "täckspröt" göres med c:a en meters mellanrum. Nästa halmlager skall givetvis skyla över "täcksprötet".

Arbetsfördelningen vid taktäckning med halm brukar vara sålunda: 2 personer befinner sig på taket, den ene ~~lägger~~ breder ut halmen och den andre binder fast den, en person måste vara under taket för att återföra täcknålen, och 2 eller 3 man arbeta på marken med att göra i ordning halm och lämpa upp den på taket. De personer som befinner sig på taket måste också ha fotfäste under arbetet. En sådan anordning kallas för "täckås" och består av grova slanor liggande på halmen och fastbundna med rep vid andra slanor ("takstreter") som instuckits vid takåsen. Detta rep måste befinna sig ovanför själva taket för att inte hindra utbredningen av halmen. "Täckåsen" flyttas upp allt efter som arbetet framskrider. När båda sidor av taket är täckta bör man

jämna till halmen så att taket blir slätt och verktyget för detta ändamål kallas här för "täckraka". Den är gjord av en brädbit i storlek c:a 25 X 40 cm. med handtag och refflad undersida. Vid ojämnheter på taket skjutes halmen uppåt med "täckrakan" och på så sätt jämnas det till.

Halmen som bildar takskägg skall också avskäras jäms med de förut avhuggna "öfselockarna" och detta sker bäst om man håller en yxa under halmen och slår ovanpå med en träklubba ("packeträ"). Detta arbete måste utföras noggrant så att en rak och jämn kant erhålles.

Till ryggningen av taket användes lös okärvad halm, t.ex. sådan som kasserats vid rensningen av täckhalmen. Med denna halm pålägges ett 40-50 cm. tjockt lager ovanpå själva takåsen och packas väl så att taket blir tätt, helst bör halmen vara fuktig vid påläggandet, då det är lättare att packa ihop den tätt. Denna procedur kallas här för "att möna taket". Ovanpå halmen hänges samtidigt s.k. "klätte" för att hålla fast den, och dessa består ~~av~~ av c:a 1½ m. långa, runda eller kluvna stänger av gran eller tall och som sammanfogats två och två i övre änden med en träplugg. Dessa "klättepar" hängas över takåsen med ett mellanrum av 70-80 cm. och med en skänkel åt vardera sidan samt riktas in så att de bilda rak linje takåsen efter. Längst ute vid gavlarna användes ett "klättepar" som kallas "uteliggare" och detta är så långt att det räcker ända ner till takskägget och hindrar halmen att blåsa loss. Vid vindskedarnas övre ända brukade en spetsig käpp anbringas och den kallades för "skatskräck". Därmed skulle taket vara färdigt.

Ett gammalt halmtak kan även täckas på med frisk halm under förutsättning att träunderlaget är helt och halmen någorlunda väl bibehållen. detta förfaringssätt sparar ju både tid och material.

M.10820:85.

FOLKREKORD
Folkregister
Folkregister
Folkregister

De boningshus som förr i tiden voro täckta med halm, hade i regel en del av taket belagt med gräsbevuxen torv, för att minska brandfaran. Ett väl utfört halmtak med prima material anses kunna hålla i 20-25 år.

Härmed avslutas denna beskrivning och hoppas jag att uppgifterna kunna komma till användning. Ett par enkla ritningar medsändes även. Skulle mot förmodan någon av uppgifterna vara oklar, står jag gärna till tjänst med kompletterande upplysningar.

Främestad den 25 jan 1948.

Sven Frängård
.....

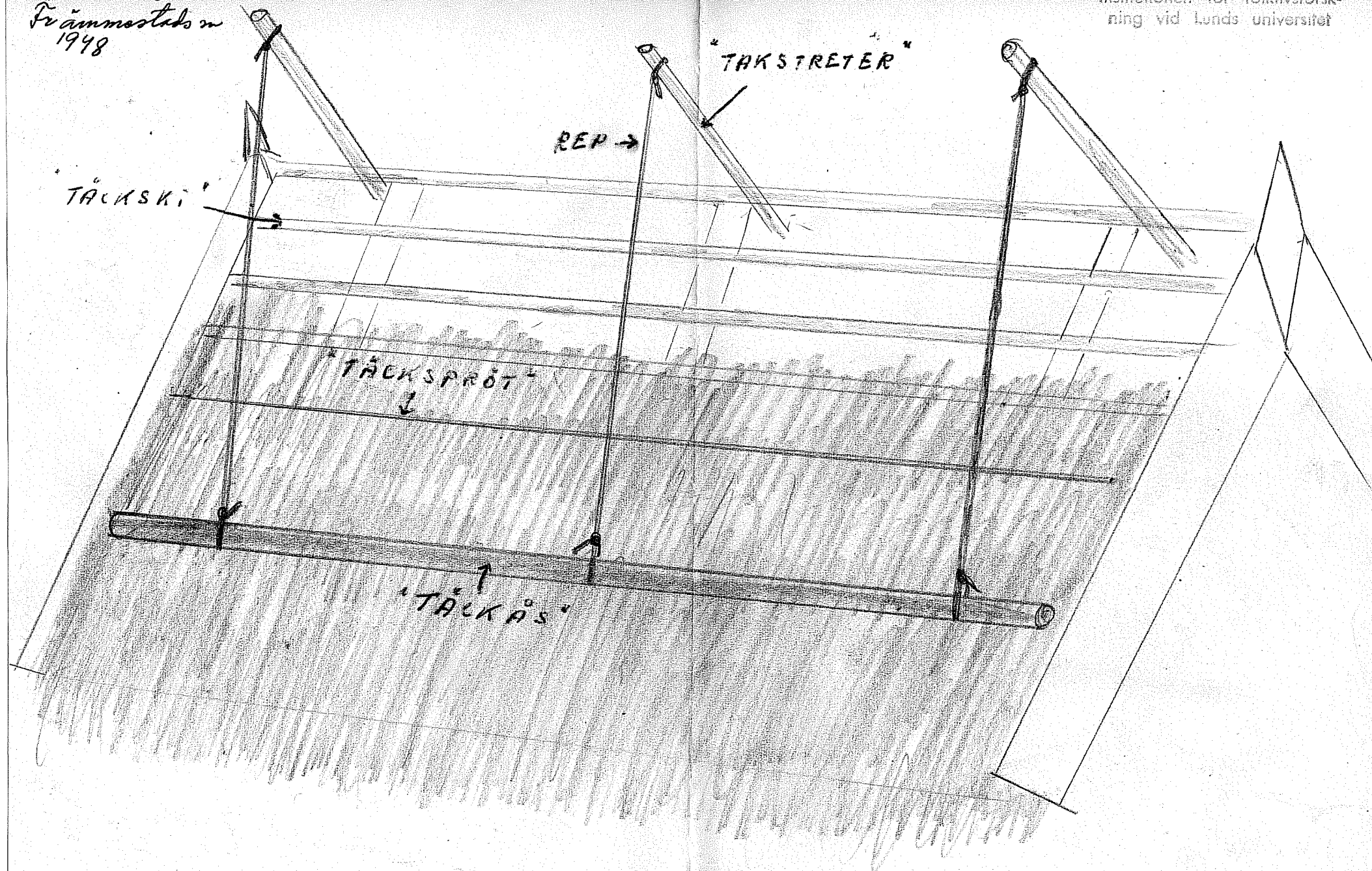
Postadr: Sven Frängård.

FRÄMESTAD.

Viste kd.
Främmostads m
1948

M. 10820:86.

Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

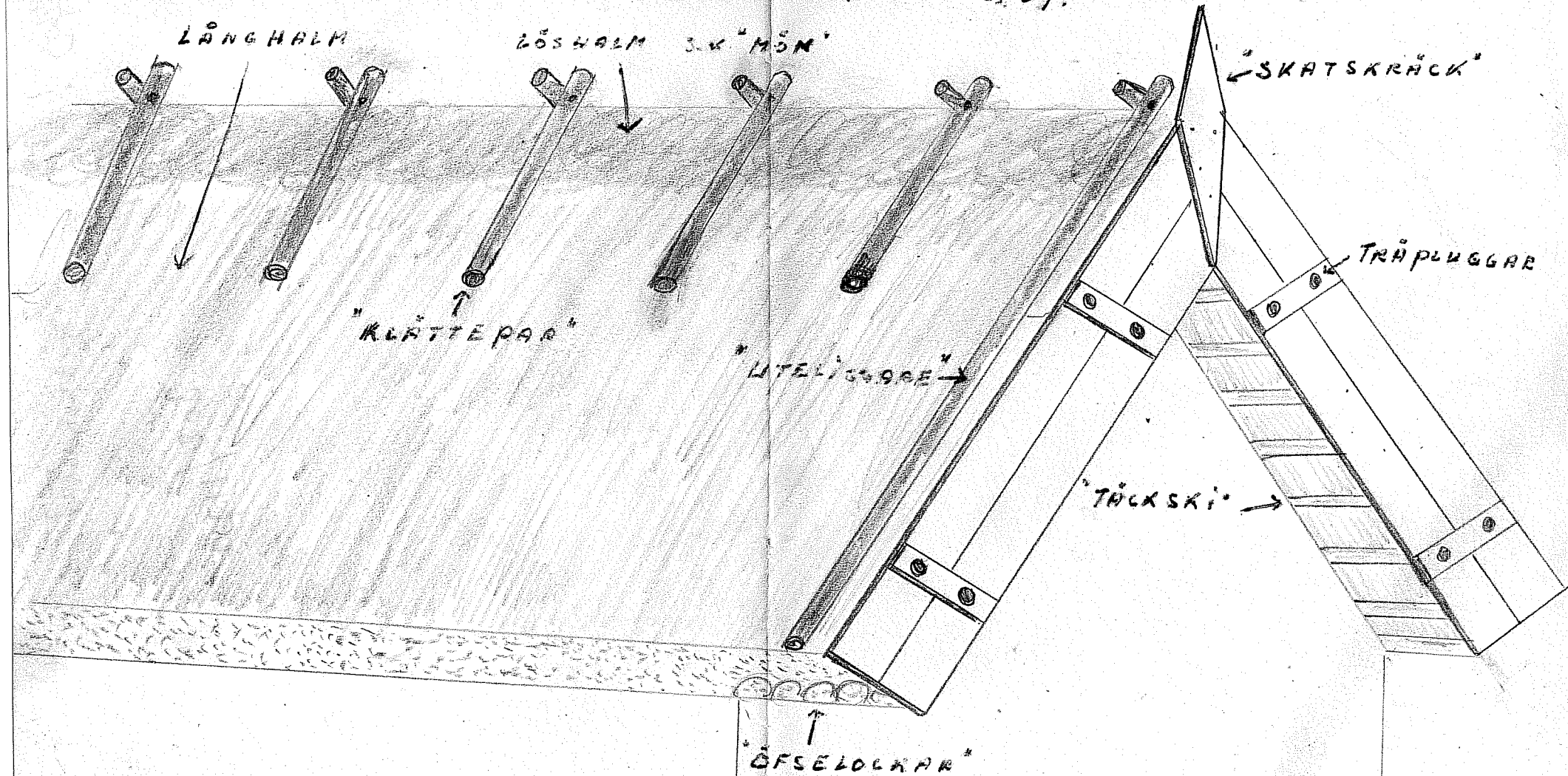

Sven Frångård

SKISS ÖVER HALMTÄCK.

M. 10820:87.

Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Sven Främberg

Vg.
Viste hdy
Främmedals m.
1000